

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Л. П. Поліщук

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ АНГЛІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Монографія

Житомир 2014

УДК 378.147:373.3(410)

ББК 74.58(4 ВЕЛ)

П 50

Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка №6 від 25 січня 2013

Рецензенти:

Н.А. Сейко, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки і педагогічної майстерності, проректор з наукової роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка.

В.І. Тернопільська, доктор педагогічних наук, професор кафедри суспільних наук Житомирського військового інституту імені С.П.Корольова Національного авіаційного університету.

О.С.Заблоцька, доктор педагогічних наук, зав. кафедри хімії ЖНАЕУ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В АНГЛІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	10
1.1. Професійна підготовка вчителів Англії як предмет порівняльно- педагогічних досліджень.....	10
1.2. Реформування початкової освіти як головний чинник розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Англії.....	25
1.3. Реорганізація системи професійної підготовки вчителів в умовах формування європейського простору вищої освіти.....	48
1.4. Концептуальні засади підготовки ефективного учителя для ефективної школи.....	60
1.5. Вимоги до професійних якостей учителя початкової школи в теорії освіти та у державних документах Великої Британії.....	71
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ АНГЛІЇ.....	94
2.1. Зміст професійної підготовки вчителів початкової школи Англії.....	94
2.2. Форми і методи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Англії.....	115
2.3. Місце педагогічної практики у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи Англії.....	138
2.4. Можливості використання досвіду професійної підготовки англійських майбутніх учителів початкової школи Англії у вітчизняних вищих навчальних закладах.....	151
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	164

ДОДАТКИ.....	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	180

Вступ

Внаслідок політичних, економічних та соціальних змін у кінці XX – на початку XXI століття посилилася тенденція до інтеграції вітчизняної системи освіти в європейський простір, пов'язана з переосмисленням вітчизняного досвіду і пошуком ефективних шляхів її реорганізації.

Реформування системи професійної підготовки майбутніх учителів неможливо уявити без таких явищ, як інтеграція, Болонський процес, модернізація, які виступають зовнішнім чинником сучасних освітніх змін.

Ставши повноправним учасником Болонського процесу, Україна, скоординувала з ним пріоритети розвитку вищої освіти і здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських орієнтирів. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.) до них віднесено модернізацію змісту, форм та методів навчання, розроблення та запровадження державних стандартів педагогічної освіти. Більш конкретно про дані зміни зазначається в Програмі дій щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України (2004 р.) та Законі України "Про вищу освіту" (2006 р.), де передбачається фундаментальна фахова, психолого-педагогічна, методична та практична підготовка майбутніх учителів.

Одним із найважливіших аспектів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є поєднання традиційності та інноваційності у підготовці вчителя, зміна його функцій не тільки в школі, а й суспільстві в цілому. Інноваційний шлях розвитку суспільства можливо забезпечити лише у тому разі, якщо буде сформоване покоління людей, які й мислять, і діють інноваційно. Звідси – значна увага до загального розвитку особистості, її комунікативних здібностей, самостійності у прийнятті рішень, критичності та культури мислення, розвитку інформаційних і соціальних навичок. До таких підходів спонукає головна педагогічна ідея сучасності – освіта впродовж життя.

Актуальність представленої дослідження зумовлена необхідністю модернізації системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, а також існуючими суперечностями між: потребою суспільства у висококваліфікованих учителях, здатних функціювати на сучасному ринку праці, і недостатнім рівнем їх підготовки; необхідністю модернізації змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та шляхами їх реалізації; необхідністю запровадження єдиної системи стандартів професійної підготовки і діяльності вчителя та шляхами їх реалізації.

У вирішенні цих суперечностей істотну роль відіграє дослідження досвіду розвинених європейських країн, зокрема й Англії. Одним із джерел інноваційних перетворень у підготовці вчителів початкових класів має стати аналіз організації професійної освіти у вищих навчальних закладах цієї країни.

Українськими вченими накопичено значний досвід використання здобутків зарубіжної теорії професійної освіти. Інтерес науковців зосереджується на: чинниках розвитку зарубіжної системи освіти (А. М. Алексюк, Л. Л. Болюбаш, В. М. Жуковський, О. І. Локшина, Б. Ф. Мельниченко, Н. Д. Нікандров, А. В. Парінов, Л. П. Пуховська, О. Б. Рибак, А. А. Сбруєва); теорії та методології професійної освіти (Н. В. Абашкіна, С. Н. Абдувахидов, О. Ю. Леонтьєва, Е. К. Таршис, С. П. Тітович); цільовим та процесуальним аспектам професійно-педагогічної підготовки вчителів зарубіжних країн (Н. М. Авшенюк, Н. М. Бідюк, І. П. Задорожна, М. І. Івашов, Ю. В. Кіщенко, К. В. Корсак, М. П. Лещенко, М. І. Мірошніченко, О. В. Овчарук, О. П. Пічкарь, О. І. Пономарьова, Є. С. Спіцин, М. І. Тадєєва, Н. В. Федорова, Н. П. Яцишин); реформуванню шкільної освіти (А. В. Василюк, Г. Л. Алексевиц, Т. І. Вакуленко, О. Ю. Кузнецова, Н. М. Лавриченко, Л. М. Латун, Г. В. Марченко, І. В. Пентина).

У 70-80-х рр. XX ст. з'явилися дослідження складових системи педагогічної освіти у високорозвинутих країнах світу (Н. П. Алюшкіна, Ю. А. Алфьоров, Г. А. Андреєва, Г. І. Андрущенко, А. А. Барбарига, В. А. Булавин, Н. М. Воскресенська, В. П. Лапчинська, Є. Б. Лисова, Т. П. Моїсеєнко, Л. В. Сундукова, Л. А. Торяник та ін.).

В останні роки в Україні активізувалися пошуки вітчизняних учених у галузі зарубіжної теорії та практики професійної підготовки вчителів у Англії. Предметом цих досліджень стали провідні напрями сучасної реформи вищої педагогічної освіти в Англії (А. В. Парінов, А. А. Сбруєва), професійно-педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (М. В. Базурина, Н. П. Яцишин), формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу (Ю. В. Кіщенко), стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії (Н. М. Авшенюк) та інше.

Істотний науковий доробок у сфері теорії та методики професійної підготовки вчителів у Англії в контексті інтеграційних процесів у Європі мають зарубіжні науковці Р. Александр, Р. Армфелт, Т. Бечер, Г. Бірідей, М. Ботері, П. Броудфуд, Ф. Віллі, М. Галтон, К. Дей, Е. Едвардс, Г. Кірк, Д. Колб, П. Лайт, Д. Лорілорд, Г. Міллесон, Р. Моррісон, Дж. Робсон, Дж. Саит, Д. Сендхолц, Л. Сміс, А. Сокет, Л. Стенхаус, В. Фурлонг, М. Хані, Д. Харгрівз, Д. Хартлі, Х. Хелсбі, А. Хельмут, С. Хемечек, П. Хілкі, Є. Хоіл, Б. Холмс та інші.

Аналіз цих порівняльно-педагогічних досліджень свідчить, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Англії країни залишається недостатньо вивченою, зокрема не здійснено аналізу впливу євроінтеграційних процесів на стандарти, зміст і структуру професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Таким чином, педагогічна та практична значущість проблеми, яка полягає в можливості творчого використання досвіду Англії в національних

умовах, стали поштовхов до вибору теми даної монографії та її предмета – теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Англії в умовах євроінтеграції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: вперше визначені зовнішні й внутрішні чинники впливу на розвиток професійної підготовки вчителів початкової школи в умовах євроінтеграції; розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Англії, структурними компонентами якої визначено: цільовий, концептуальний (інтеграція, модернізація, "теорія ефективності"), змістовий (предмети спеціалізації, програмний курс, психолого-педагогічні дисципліни, практика), процесуальний (форми, методи) і результативний (знання, уміння, якості учителя початкової школи).

Історико-педагогічний аналіз щодо вивчення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи дозволив визначити об'єктивні фактори, які вплинули на розвиток системи педагогічної освіти, та встановити її залежність від соціально-економічних та політичних факторів. Незважаючи на особливості розвитку освіти в Англії, зумовлені історією, традиціями, національно-культурним контекстом, ціннісними пріоритетами розвитку, існує тісний зв'язок між поступом початкової школи і змінами в професійній підготовці вчителів початкової школи.

З'ясовано, що реформування системи підготовки майбутніх учителів початкової школи триває у зв'язку з впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. До зовнішніх чинників ми відносимо входження в освітній простір Європи, здійснення модернізації освітньої діяльності в контексті європейських вимог до підвищення рівня підготовки вчителів, до внутрішніх чинників – оновлення початкової ланки освіти, реформування системи професійної підготовки майбутніх учителів.

Детальне вивчення нормативних документів дозволяє стверджувати, що в Європі тривають кардинальні зміни у системі педагогічної освіти й у

вимогах до рівня готовності майбутніх учителів у цілому. В основу цих змін покладено обґрунтування європейського виміру освіти як напряму інтеграційної політики на Європейському континенті. Це підтверджено низкою документів, у яких визначено функції й цілі професійної підготовки вчителів. Одним із таких стратегічних документів є "Педагогічна освіта і підготовка 2010", у якому вміщено перелік основних вимог до освіти і професійної підготовки вчителів. Ці вимоги виступають європейськими орієнтирами щодо створення комплексів програм, спрямованих на оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів в умовах інтеграції європейських країн, включаючи Англію й Україну.

У монографії проаналізовано вимоги до професійної підготовки вчителів початкової школи в Англії і встановлено, що стрижневими державними документами стандартизації базової підготовки вчителів є Національний стандарт кваліфікованого вчителя, спрямований на запровадження кваліфікаційних (професійних) вимог до підготовки майбутніх вчителів, які працюватимуть на різних ключових рівнях шкільної освіти. Стандарти кваліфікованого вчителя в Англії спрямовані на підвищення рівня володіння спеціально-предметними знаннями, функціональної (психолого-педагогічної) складової професійної діяльності, та вимоги до моральних якостей учителів.

Результати порівняльного аналізу змісту та форм професійної підготовки вчителів початкової школи в Англії засвідчили прагнення до підвищення ефективності навчання, пошуку інноваційних методів та гуманізації змісту навчання.

Таким чином, ідеї англійського досвіду в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи можуть якісно використовуватися в розбудові єдиного освітньо-інформаційного середовища професійної підготовки, розвитку і діяльності вчителів початкової школи в Україні як головної умови оновлення педагогічної освіти в умовах інтеграції.